

Eerlijk, veilig en gezond werken in de agrarische en groene sector

Resultaten van inspecties over 2016

De Inspectie SZW heeft in 2016 in totaal 102 inspecties uitgevoerd in de agrarische en groene sector. Bij deze inspecties stond de wetgeving in relatie tot arbeidsmarktfraude centraal. Het gaat daarbij om naleving van de Wet arbeid vreemdelingen (Wav), de Wet minimumloon en minimumvakantiebijslag (WML), de Arbeidstijdenwet (ATW) en de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi).

Aanleiding

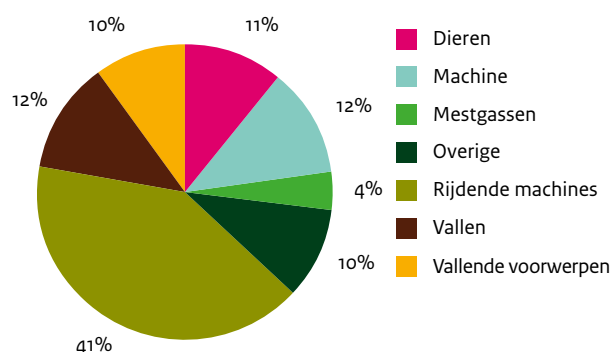
De Inspectie SZW geeft in haar Meerjarenplan 2015-2018 bijzondere aandacht aan de agrarische en groene sector. Dit geldt zowel de zorg voor goede arbeidsomstandigheden als het voorkomen van onderbetaling, het overtreden van arbeids- en rusttijden en illegale tewerkstelling. In de programmatische aanpak van de Inspectie worden verschillende deelsectoren geïdentificeerd waarvoor een hoge inspectieprioriteit geldt¹. In 2016 lag het accent op de deelsector 'open teelten'.

Veilig en gezond werken

Het bevorderen van veilig werken en het voorkomen van ongevallen is een van de speerpunten van de Inspectie in de agrarische sector. Het aantal ongevallen is zorgwekkend hoog. De afgelopen 10 jaar zijn in totaal maar liefst 190 dodelijke ongevallen te betreuren. Uit figuur 1 blijkt dat het in 41% van de gevallen ongevallen betreft waarbij personen om het leven zijn gekomen omdat zij in of rondom het boerenbedrijf zijn aangereden. Niet alleen betreffen de ongevallen werknemers (of zzp'ers) maar in veel gevallen ook de ondernemer zelf, de meewerkende partner en/of de minderjarige kinderen. Ook leveranciers (of andere derden zoals bezoekers) lopen ongevalrisico's.

De sector is zich terdege bewust van de problematiek en om die reden heeft het paritaire kennisinstituut Stigas (www.stigas.nl) dan ook het initiatief genomen tot de campagne 'Zero Accidents' in 2020 (www.zeroaccidentsin2020.nl). De uitdaging waar sociale partners in de branche voor staan is dat ondernemers en hun werknemers veiligheid in alle aspecten van het werk meenemen, met elkaar bespreken, risico's signaleren, zoeken naar verbetering en er vervolgens ook naar handelen. De Inspectie SZW is bij dit initiatief betrokken en zal onder meer met de ontwikkeling van communicatie-instrumenten een bijdrage leveren met als doel het aantal ongevallen te verminderen.

Figuur 1 Oorzaak dodelijke ongevallen 2006 - 2016

In slechte staat verkerende voedersilo's

Bij agrarische bedrijven in de deelsector dierhouderij staan voedersilo's op het erf. De Inspectie SZW ontvangt regelmatig signalen over in slechte staat verkerende silo's. Deze kunnen leiden tot onveilige situaties. De silo's moeten forse gewichten kunnen dragen. In 2015 is bij een melkveebedrijf zelfs een dodelijk ongeval met een silo gebeurd: tijdens het vullen viel de silo om en kwam de chauffeur van de leverancier om het leven. De silo's maken deel uit van de arbeidsplaats: ze staan op het boeren erf en er wordt regelmatig mee of aan gewerkt. Ze zijn te vergelijken met magazijnstellingen. Het boerenbedrijf moet er voor zorgen dat er maatregelen zijn getroffen om gevaarlijke situaties te voorkomen. Dit geldt ook voor bedrijven waar normaliter alleen de boer zelf en/of de meewerkende partner werkzaam is. In 2018 gaat de Inspectie SZW arbo-inspecties uitvoeren waarbij de gevaren op het boeren erf centraal staan. Over de silo-problematiek gaat de Inspectie ook in gesprek met de relevante branches.

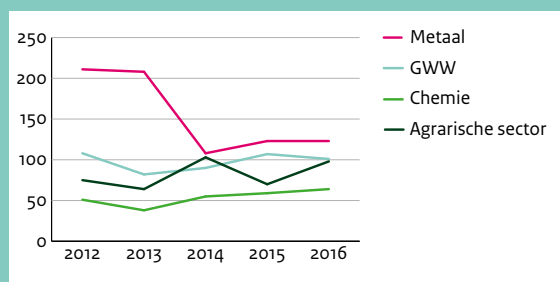

¹ Het betreft daarbij met betrekking tot 'eerlijk werken' vooral de deelsectoren glastuinbouw, open teelten en paddenstoelenteelt.

Veel (dodelijke) ongevallen²

In de agrarische sector vinden veel arbeidsongevallen plaats. In 2016 ging het - bij ongevallen die bij de Inspectie SZW werden gemeld - in totaal om 91 slachtoffers. De ongevalfrequentie³ is ook in vergelijking met een aantal andere sectoren relatief hoog.

Figuur 2 Ongevalfrequentie 2016

Figuur 2 laat zien dat de ongevalfrequentie bijna twee keer zo hoog is als in de sector chemie, op een zelfde niveau ligt als in de sector grond-, weg- en waterbouw (GWW) en de laatste jaren bijna net zo hoog is als in de metaalindustrie (basismetaal).

Jaarlijks zijn er 6 dodelijke³ slachtoffers (per 100.000 banen) te betreuren. Ter vergelijking: in de bouwnijverheid gaat het over dezelfde periode 2013 - 2016 eveneens om 6 dodelijke slachtoffers (per 100.000 banen) per jaar.

Bij meer dan 25% van de aan de Inspectie gemelde ongevallen in de agrarische en groene sector komt het slachtoffer in contact met bewegende delen van een landbouwmachine of een transportvoertuig. Het werk in de agrarische sector wordt veelal gedaan met zware arbeids- en transportmiddelen. Er is dikwijls sprake van laaggeschoold personeel. Door de teeltgebonden arbeidspieken in combinatie met de continue aandacht voor kostenreductie, ligt het werktempo hoog en is er sprake van de inzet van veel flexibele arbeidskrachten. Al met al een combinatie van factoren die leidt tot een verhoogde kans op ongevallen.

² Inspectie SZW, Rapportage Arbeidsongevallen (verwachte publicatiedatum: najaar 2017).

³ Ongevalfrequentie: het aantal slachtoffers van door de Inspectie SZW onderzochte arbeidsongevallen per 100.000 banen.

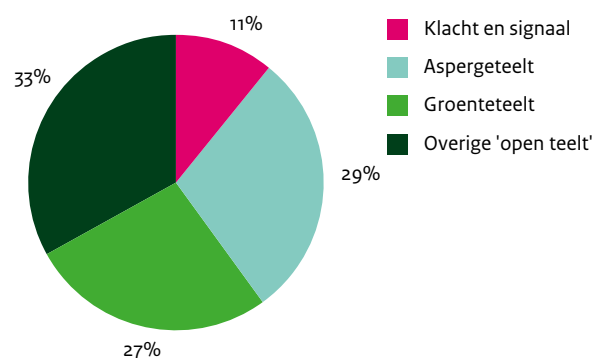
⁴ Jaarlijks ligt het totaal aantal dodelijke ongevallen in de agrarische en groene sector nog veel hoger (in 2016 op 12) wanneer ook ondernemers en gezinsleden worden meegerekend, Jaarverslag 2016 Stigas (april 2017).

Eerlijk werken

In 2016 heeft de Inspectie SZW in totaal 102 inspecties uitgevoerd met betrekking tot de controle op naleving van de WML, ATW en Wav. De inspecties zijn verricht in de deelsector 'open teelten' waarbij bedrijven op basis van risicoanalyses zijn geselecteerd. Bijna een derde (29%) van de inspecties heeft in de aspergeteelt plaatsgevonden. Ruim een kwart (27%) in de groenteteelt en 33% bij bedrijven in overige subsectoren van de 'open teelt' zoals bomen-, bollen- en aardbeienteelt. Daarnaast heeft de Inspectie op basis van klachten en signalen - van medetoezichhouders, vakbonden en/of anderen - controles uitgevoerd. In figuur 3 wordt dit weergegeven.

Figuur 3 Totaal aantal inspecties (N=102)

Veel tekortkomingen

Bij 39% van de in totaal 102 uitgevoerde inspecties was sprake van tekortkomingen. In totaal zijn er 236 overtredingen geconstateerd (figuur 4).

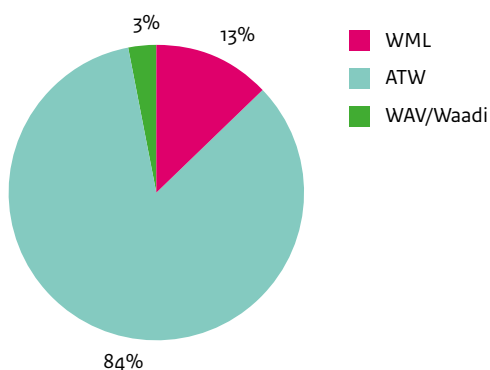
Het merendeel van de overtredingen (84%) betrof de Arbeidstijdenwet. Er werden geen (deugdelijke) registraties van arbeid- en rusttijden bijgehouden. Ook werden de wettelijke arbeids- en rusttijden regelmatig overtreden.

Bij 13% van de overtredingen ging het om tekortkomingen ten aanzien van de naleving van de Wet minimumloon en minimumvakantietoeslag (WML). Daarbij betrof het vooral administratieve overtredingen ten aanzien van naleving van de wettelijke verplichting tot girale loonbetaling cq het schriftelijk kunnen onderbouwen van de verrichte betaling met loonstroken, urenstaten en/of jaaropgaven.

Er waren slechts 2 (1%) overtredingen met betrekking tot illegale tewerkstelling (Wav).

In 50% (118) van de overtredingen zijn er boetes uitgedeeld. Voor de andere helft van de overtredingen zijn waarschuwingen gegeven.

Figuur 4 Overtredingen naar onderwerp (N=236)

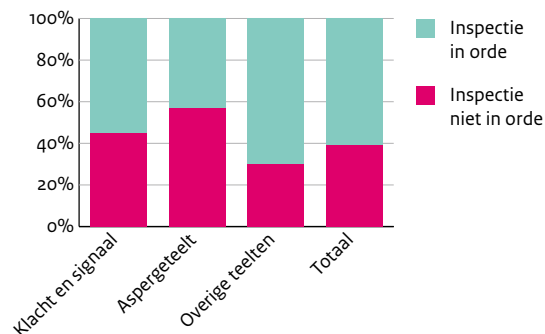

Aspergeteelt

In de aspergeteelt was bij meer dan de helft (57%) van de 30 geïnspecteerde telers de boel niet op orde. Nagenoeg alle geconstateerde overtredingen in deze subsector betroffen de Arbeidstijdenwet. Er was sprake van ondeugdelijke registraties - waardoor naleving van de arbeids- en rusttijden niet te controleren is - en/of feitelijke overschrijding van de maximaal toegestane arbeidstijden.

In figuur 5 wordt weergegeven dat met name in de aspergeteelt sprake is van een zorgwekkend laag niveau van naleving. Ter vergelijking: de uitgevoerde inspecties bij bedrijven in de overige subsectoren van de 'open teelten' (61) leidden 'slechts' in 30% van de gevallen tot overtreding van de relevante wet- en regelgeving.

Figuur 5 Totaal aantal inspecties (N=102)

Buitenlandse arbeidskrachten

In de agrarische en groene sector is sprake van een groot aandeel buitenlandse arbeidskrachten. Bij de inspecties had tweederde (67%) van het aangetroffen personeel een buitenlandse nationaliteit waarvan het overgrote deel Polen. Er waren ook regelmatig Roemenen en andere Midden- en Oost Europeanen werkzaam.

Het aandeel overtredingen op basis van de Wet arbeid vreemdelingen is drastisch gedaald sinds er (vanaf 1 januari 2014) sprake is van vrij verkeer van werknemers voor Bulgaren en Roemenen. Het overgrote deel van de overtredingen⁵ bij inspecties betreft de WML en ATW waarbij naast belangrijke administratieve overtredingen ook onderbetaling respectievelijk te lange werktijden aan de orde zijn.

⁵ Een enkele keer is ook sprake van overtreding van de Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs (Waadi) bijvoorbeeld omdat een registratie in het Handelsregister als partij die arbeidskrachten ter beschikking stelt ontbreekt.

Opsporing

De Inspectie SZW voert in de agrarische en groene sector ook regelmatig strafrechtelijk onderzoek uit waarbij sprake is van de inzet van bijzondere opsporingsmethoden. In 2016 liepen er in totaal 14 van dergelijke onderzoeken waarbij mogelijk arbeidsuitbuiting en mensenhandel aan de orde is.

Misstanden in de paddenstoelenteelt

In de deelsector paddenstoelenteelt worden met enige regelmaat misstanden aangetroffen. De Inspectie SZW voert vrijwel jaarlijks inspecties uit. Ook lokale en regionale diensten (zoals het Peelland Interventieteam) zijn actief.

Op 10 november 2016 heeft de rechtbank Limburg vier veroordelingen uitgesproken wegens misstanden binnen de inmiddels failliete champignonkwekerij Prime Champ Production BV. De onderneming en haar directeur zijn veroordeeld wegens arbeidsuitbuiting van Poolse champignonpluksters en het vervalsen van salaris-specificaties en delen van de bedrijfsadministratie. De pluksters moesten zeer lange werkdagen maken en het einde van de werkdag stond nooit vast. Overwerk konden zij vrijwel niet weigeren en op het vroegtijdig beëindigen van het arbeidscontract stond een boete gesteld. De pluksters moesten van een 'arrangement' gebruik maken: verplichte kost- en inwoning op het bedrijf. Om het minimumloon te verdienen moest er een pluknorm worden gehaald die zo hoog lag dat deze feitelijk niet of nauwelijks haalbaar was. De rechtbank legde aan de directeur van het bedrijf een gevangenisstraf van 24 maanden op en aan de onderneming een geldboete van € 75.000. Ook werden de financieel leidinggevende (gevangenisstraf van 6 maanden) en de ICT'er (taakstraf van 100 uren) veroordeeld voor valsheid in geschrifte. Tegen de uitspraak is door zowel betrokkenen zelf als het Openbaar Ministerie hoger beroep ingesteld.

Telers en handelaren (LTO Nederland en GroentenFruit Huis) en vakbonden FNV en CNV proberen al sinds 2011 door middel van zelfregulering (www.fairproduce.nl) de sector met een 'eerlijk product'-keurmerk op orde te krijgen. Desalniettemin blijft de Inspectie geregeld meldingen en signalen ontvangen.

Al sinds 2005 is in de sector geen CAO meer van toepassing. De paddenstoelenteelt is ook de enige agrarische deelsector die geen arbocatalogus heeft. De Inspectie SZW blijft de sector nadrukkelijk volgen en zal in 2017 een inspectieproject uitvoeren gericht op naleving van de Arbeidsomstandighedenwet.

Conclusies en vervolgaanpak

Arbeidsomstandigheden

Hoewel sociale partners in de verschillende deelsectoren actief aan de slag zijn met arbocatalogi en het kenniscentrum Stigas veiligheids- en gezondheidsrisico's voortdurend op de kaart zet⁶, is het in de agrarische en groene sector van belang om regelmatig te blijven inspecteren. De ervaring leert dat inspectiedruk nodig is om te voorkomen dat de aandacht voor arbeidsomstandigheden bij de bedrijven op den duur weer verslapt. Dit komt onder meer door de zeer sterke gerichtheid op het 'draaien van productie' en de forse tijdelijke inhuur van (buitenlands) personeel⁷.

Vanaf juli 2017 worden dan ook arbo-inspectieprojecten uitgevoerd in twee deelsectoren: de agrarische loonwerksector en de paddenstoelenteelt. In de loonwerksector gebeuren relatief veel arbeidsongevallen⁸. Daarom staat veiligheid bij de inspecties centraal, in het bijzonder machineveiligheid en de veilige inrichting van de arbeidsplaats. Ook de systematische aandacht voor arbozorg komt aan bod. In de paddenstoelenteelt wordt in 2017 wederom geïnspecteerd. Daarbij wordt ook geïnventariseerd hoe het bij de plukbedrijven gesteld is met de fysieke belasting bij de werkzaamheden. Dit met als doel fysieke overbelasting te voorkomen en duurzame inzetbaarheid te bevorderen.

⁶ Stigas heeft nog onlangs een nieuwe laagdrempelige digitale branche RI&E ontwikkeld (www.derievanstigas.nl).

⁷ Ultimo 2015 waren er in totaal 41.000 externe arbeidskrachten in de agrarische sector werkzaam. Dat is een aandeel van 37% ten opzichte van het eigen interne personeelsbestand.

⁸ Uit ongevalanalyse blijkt dat in de periode 2014-2016 circa 27% van het aantal bij de Inspectie SZW gemelde ongevallen in de agrarische en groene sector in deze deelsector (SBI-code 0161 'dienstverlening voor de akker- en/of tuinbouw') plaats vindt.

Arbeidsmarktfraude

In de agrarische en groene sector is sprake van sterke arbeidspieken vanwege de seizoensgebonden teelt. Met name bij de 'open teelten' is gedurende korte tijd veel personeel nodig. De grote (internationale) concurrentie leidt ertoe dat besparing op loonkosten een belangrijk vraagstuk in de bedrijfsvoering is. Bedrijven zijn daarom op zoek naar goedkope arbeidskrachten die flexibel beschikbaar zijn. Er wordt zodoende veel gebruik gemaakt van extern personeel⁹ waarvan het merendeel bestaat uit buitenlandse uitzendkrachten¹⁰. Gemiddeld wordt 26% van de totale jaarlijkse loonkosten besteed aan uitzendarbeid. In de glastuinbouw ligt dit zelfs op 38%¹¹. In de glastuinbouw, de 'open teelten' en de paddenstoelenteelt worden door bedrijven die gebruik maken van uitzendkrachten vrijwel alleen buitenlandse uitzendkrachten ingezet.

Het is zorgwekkend dat bij ruim de helft (57%) van de uitgevoerde inspecties in de aspergeteelt overtredingen zijn geconstateerd. De Inspectie zal in 2017 gerichte herinspecties uitvoeren en houdt de vinger aan de pols. In 2018 zullen specifieke subsectoren in de 'open teelten' nader worden geïnspecteerd.

Samenwerken

In overleg en - waar mogelijk - in samenwerking met LTO Nederland en de vakbonden, zal de naleving op een hoger niveau moeten worden gebracht. Er moet bij voortduring worden voorkomen dat er binnen de agrarische (deel)sectoren op arbeidsvoorwaarden oneerlijke concurrentie plaatsvindt. Hier ligt primair een verantwoordelijkheid voor bedrijven en sociale partners.

In 2016 is de samenwerking met stakeholders in de agrarische en groene sector geïntensiveerd. De Inspectie heeft reguliere contacten opgebouwd met werkgeversorganisaties VHG (hoveniers- en groenvoorziening), Cumela Nederland (loonwerksector) en LTO Nederland. Dit geldt ook voor de vakbonden FNV en CNV Vakmensen en kennisinstituut Stigas.

Met LTO en vakbonden FNV en CNV werkt de Inspectie aan (gezamenlijke) initiatieven rondom het 'verantwoord ondernemen in een sociaal vitale sector'. Van een economisch zo krachtige agrarische sector¹² mag dat worden verwacht.

⁹ O.a. payrollmedewerkers, freelancers en zzp'ers.

¹⁰ In de 'open fruitteelt' maakt bijvoorbeeld 48% van de bedrijven gebruik van uitzendkrachten en betreft het in 87% buitenlandse uitzendkrachten.

¹¹ Zie het rapport 'Arbeidsmarkt Colland 2016' (Panteia) d.d. 16 september 2016.

¹² In 2015 exporteerde Nederland voor circa € 90 miljard aan landbouw en landbouwgerelateerde producten, wat neerkomt op grofweg 20% van de totale goederenexport.

Deze factsheet is een uitgave van:

Inspectie SZW

De Inspectie SZW maakt deel uit van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Programmaleider

Mark Geers

Projectsecretaris

Ad Verboom

Xerox/OBT, Den Haag | 103861

© Rijksoverheid | Juni 2017